

Tomáš Moravec, Lucie Andreisová

OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI

pohledem

Corporate Governance

- Obchodní společnosti
- Řízení a správa kapitálových společností (Corporate Governance)
- Povinnost péče řádného hospodáře a pravidlo podnikatelského úsudku
- Program compliance jako účinný nástroj dobrého řízení a správy kapitálových společností

Tomáš Moravec, Lucie Andreisová

OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI

pohledem

Corporate Governance

Grada Publishing

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována ani šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Edice Právo pro praxi

JUDr. Ing. Tomáš Moravec, Ph.D., Ing. Lucie Andreisová, Ph.D.

Obchodní společnosti pohledem Corporate Governance

Vydala GRADA Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
tel.: 234 264 401, fax 234 264 400
www.grada.cz
jako svou 7990. publikaci

Realizace obálky Vojtěch Kočí
Sazba Jan Šístek
Odpovědná redaktorka Ing. Michaela Průšová
Počet stran 312
První vydání, Praha 2021
Vytiskla TISKÁRNA V RÁJI, s.r.o., Pardubice

© GRADA Publishing, a.s., 2021

ISBN 978-80-271-4169-2 (ePub)
ISBN 978-80-271-4168-5 (pdf)
ISBN 978-80-271-1217-3 (print)

Obsah

O autorech	11
Předmluva	12
Seznam zkratek	13
1. Pojem a povaha obchodních společností	15
2. Právní úprava obchodních společností	21
3. Obecná úprava obchodních společností	24
3.1 Vklad do obchodní společnosti	25
3.1.1 Pojem vkladu	25
3.1.2 Správce vkladů	26
3.2 Podíl	27
3.2.1 Podíl na zisku	27
3.2.2 Vypořádací podíl	28
3.2.3 Podíl na likvidačním zůstatku	29
3.2.4 Omezení výplaty zdrojů společnosti	29
3.2.5 Nakládání s podílem	30
4. Orgány obchodních společností	31
4.1 Dělení orgánů	31
4.2 Členství v orgánech	32
4.2.1 Úvod	32
4.2.2 Rozhodování orgánů obchodní společnosti	34
4.2.3 Pravidla jednání členů orgánů	34
4.2.4 Smlouva o výkonu funkce	36
4.2.5 Vyloučení člena statutárního orgánu z výkonu funkce	37
5. Regulace koncernu	39
5.1 Ovlivnění	39
5.2 Koncern	41
5.3 Zpráva o vztazích	42
6. Veřejná obchodní společnost	44
6.1 Práva a povinnosti společníků	45
6.2 Vnitřní uspořádání společnosti	47
6.3 Členství ve veřejné obchodní společnosti	47
6.4 Zrušení veřejné obchodní společnosti	48

7. Komanditní společnost	50
7.1 Práva a povinnosti společníků	52
7.2 Vnitřní uspořádání společnosti	54
7.3 Členství v komanditní společnosti	55
7.4 Zrušení komanditní společnosti	56
8. Společnost s ručením omezeným	58
8.1 Podíl společníka	58
8.2 Založení a vznik společnosti s ručením omezeným	59
8.3 Práva a povinnosti společníka	61
8.3.1 Obecné povinnost	61
8.3.2 Vkladová povinnost	61
8.3.3 Povinnost ručení	62
8.3.4 Příplatková povinnost	62
8.3.5 Povinnost odevzdat kmenový list	63
8.3.6 Právo na podíl na zisku	63
8.3.7 Hlasovací právo	63
8.3.8 Právo na informace	64
8.3.9 Společnická žaloba	64
8.3.10 Práva kvalifikovaných společníků	65
8.4 Systém vnitřního uspořádání	65
8.4.1 Valná hromada	66
8.4.2 Svolání valné hromady	66
8.4.3 Průběh valné hromady	68
8.4.4 Neplatnost valné hromady	69
8.4.5 Statutární orgán	69
8.4.6 Dozorčí rada	70
8.4.7 Výbor pro audit	71
8.5 Zánik účasti společníka ve společnosti	72
8.5.1 Vystoupení společníka	72
8.5.2 Dohoda o ukončení účasti společníka	73
8.5.3 Vyloučení společníka	73
8.5.4 Zrušení účasti společníka soudem	73
8.5.5 Kaduční řízení	74
8.5.6 Převod podílu	75
8.6 Zvýšení základního kapitálu	75
8.6.1 Zvýšení základního kapitálu převzetím vkladové povinnosti	76
8.6.2 Zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů	77
8.7 Snížení základního kapitálu	77
9. Akciová společnost	79
9.1 Založení a vznik akciové společnosti	80
9.1.1 Ochrana věřitelů po vzniku akciové společnosti	82
9.2 Akcie	82
9.3 Práva a povinnosti akcionáře	86
9.3.1 Vkladová povinnost	86
9.3.2 Právo na podíl na zisku	86

9.3.3	Hlasovací právo	87
9.3.4	Právo na vysvětlení a informace	87
9.3.5	Právo uplatňovat návrhy a protinávrhy	88
9.3.6	Práva kvalifikovaných akcionářů	88
9.3.7	Nucený přechod účastnických cenných papírů	90
9.3.8	Právo na odkup	90
9.4	Systém vnitřního uspořádání	91
9.4.1	Valná hromada	91
9.4.2	Svolání valné hromady	92
9.4.3	Průběh valné hromady	96
9.4.4	Neplatnost valné hromady	97
9.4.5	Dualistický systém	98
9.4.6	Monistický systém	101
9.4.7	Výbor pro audit	103
9.5	Zvýšení základního kapitálu	104
9.5.1	Zvýšení základního kapitálu upsáním nových akcií	105
9.5.2	Zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů	106
9.5.3	Podmíněné zvýšení základního kapitálu	106
9.5.4	Snížení základního kapitálu	107
9.5.5	Snížení jmenovité hodnoty	107
9.5.6	Vzetí akcií z oběhu	107
9.5.7	Upuštění od vydání nesplacených akcií	108
9.6	Zrušení a zánik společnosti	108
10.	Řízení a správa obchodních korporací (corporate governance)	110
10.1	Úvod	110
10.2	Pojem <i>corporate governance</i>	110
10.3	Historický exkurs	112
10.4	Principy a prostředky regulace	112
10.5	Nástroje <i>corporate governance</i>	114
10.6	Kodexy <i>corporate governance</i>	116
10.7	<i>Corporate governance</i> z pohledu práva a compliance	118
10.8	Shrnutí	119
11.	Povinnost péče řádného hospodáře a pravidlo podnikatelského úsudku	121
11.1	Geneze institutu péče řádného hospodáře v českém korporačním právu a jeho aktuální podoba	121
12.	Vymezení institutu péče řádného hospodáře dle české právní teorie	137
13.	Povinnost člena statutárního orgánu české obchodní korporace jednat při výkonu funkce s péčí řádného hospodáře	145
13.1	Úvod	145
13.2	Základní zásady a aspekty stávající právní úpravy	145
13.3	Pojem péče řádného hospodáře	150
13.4	Odpovědnost za selhání delegovaných složek	153

13.5	Posuzování povinnosti jednat při výkonu funkce člena statutárního orgánu obchodní společnosti s péčí řádného hospodáře a důkazní břemeno	155
13.6	Povinnost loajality	158
13.7	Povinná osoba	163
13.8	Presumované porušení	163
13.9	Shrnutí	164
14.	Zvláštní (kvalifikované) případy povinnosti člena statutárního orgánu české obchodní korporace jednat při výkonu funkce s péčí řádného hospodáře a pravidlo podnikatelského úsudku	167
14.1	Úvod	167
14.2	Pravidlo podnikatelského úsudku	167
14.2.1	Úvod	167
14.2.2	Riziko a podnikatelský (obchodní) úsudek	168
14.2.3	Myšlenková východiska pravidla podnikatelského úsudku a systém jeho právní úpravy v soudobém českém korporacním právu	175
14.2.4	Podstata a koncepce pravidla podnikatelského úsudku ve vybraných zahraničních jurisdikcích	184
14.3	Shrnutí	187
15.	Judikатурní vymezení povinnosti péče řádného hospodáře a pravidla podnikatelského úsudku	190
15.1	Judikатурní vymezení povinnosti péče řádného hospodáře	190
15.2	Judikатурní vymezení pravidla podnikatelského úsudku	196
15.3	Shrnutí	196
16.	Soukromoprávní odpovědnost člena statutárního orgánu za porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře	199
16.1	Úvod	199
16.2	Povinnost k náhradě škody (újmy)	202
16.3	Vydání prospěchu	206
16.4	Další důsledky	207
16.5	Shrnutí	208
17.	Vybrané (obecné) povinnosti statutárních „ředitelů“ při řízení a správě britských obchodních korporací	210
17.1	Úvod	210
17.2	Přehled obecných povinností	210
17.3	Shrnutí	218
18.	Program compliance jako účinný nástroj dobrého řízení a správy obchodních korporací	220
18.1	Úvodem	220
18.2	Co je to compliance a k čemu slouží?	222
18.3	Vnitřní a vnější dopady „non-compliance“	237

18.4	Geneze a následný vývoj problematiky compliance	239
18.5	Povinnost nebo program, který je takřikajíc „nice-to-have“?	243
18.6	Shrnutí	245
19.	Efektivní implementace interního programu compliance	247
19.1	Postavení compliance, proporcionalita, nastavení interní řídicí a vlastnické struktury („governance“) a odpovídající zdroje	247
19.2	Analýza a řízení rizik	260
19.3	Interní řídicí dokumentace a etické kodexy	262
19.4	Nastavení systému vnitřních kontrol a dalších interních (kontrolních) postupů a procesů	268
19.5	Školení a komunikace	271
19.6	Dohled, monitoring, zajištění a související nástroje	273
19.7	Reporting	276
19.8	Oznamovací mechanismy a interní vyšetřování	277
19.9	Podpora programu compliance ze strany (nejen) nejvyššího vedení příslušné obchodní korporace	278
19.10	Měření efektivity vnitřních compliance programů	279
19.11	Shrnutí	280
20.	Vybrané oblasti zájmu interního programu compliance v podnikatelské (korporační) praxi	283
20.1	Úvod	283
20.2	Protikorupční program	283
20.3	Soutěžní compliance	286
20.4	Whistleblowing	289
20.5	Shrnutí	295
Literatura		298

O autorech

Ing. Lucie Andreisová, Ph.D.

Je absolventkou magisterského studijního programu Podnikání a právo na FMV VŠE v Praze. Na KPEP, kde od roku 2012 aktivně přednáší, dokončila v roce 2017 doktorský studijní program Obchodní a mezinárodní hospodářské právo s užším zaměřením na řízení a správu obchodních korporací a jejich vnitřní kontrolní mechanismy. Této problematice se rovněž věnuje ve své profesní praxi, kdy po dobu přibližně pěti let zastřešovala agendu compliance, corporate governance a následně také řízení podnikatelských rizik ve společnosti Vodafone Czech Republic. V roce 2015 rovněž působila na pozici senior compliance specialistky v odboru Compliance společnosti Komerční banka, a v letech 2017–2018 pak na pozici compliance manažerky ve Vodafone Group, britské centrále Vodafone v Londýně. Aktuálně je zaměstnána na pozici ředitelky compliance a etiky pro region střední Evropy ve společnosti Tesco Stores, kde v minulosti rovněž působila jako vedoucí manažerka IT bezpečnosti a bezpečnosti informací. Od roku 2017 je odbornou asistentkou na KPEP a členkou mezinárodní compliance asociace. Na ICA v roce 2018 ukončila roční postgraduální studium zakončené získáním profesní certifikace „ICA UK Advanced Diploma in Governance, Risk and Compliance“.

JUDr. Ing. Tomáš Moravec, Ph.D.

Je absolventem Právnické fakulty UK v Praze a Vysoké školy ekonomické v Praze. Je odborným asistentem na Vysoké škole ekonomické, Katedře podnikového a evropského práva a dále působí v advokacii, kde je jeho hlavní pracovní náplní problematika obchodního, insolvenčního a exekučního práva. Zkušenosti získával i v podnikové sféře, kde působil v orgánech několika obchodních společností. Také je autorem několika článků z oblasti obchodního práva, insolvenčního práva a spoluautorem komentáře k insolvenčnímu zákonu.

Autorská poznámka:

Tato monografie vznikla v rámci řešení projektu IGA VŠE, F2/14/2019 Pět let po rekodifikaci – pět let zkušeností, inspirací a otázek.

Předmluva

Problematika dobré správy společností se prolíná různými oblastmi právních odvětví, přičemž se nejvíce dotýká korporačního práva. Publikace přináší náhled na problematiku jednotlivých obchodních společností a následně podrobně přibližuje problematiku *corporate governance* a compliance ve vzájemných souvislostech. Publikace pojednává o právní úpravě jednotlivých typů obchodních společností, aby byl najisto postaven právní rámec a pravidla, která mají být dodržována v rámci principů dobré správy a která je potřeba zahrnout do programů compliance. I když se primárně hovoří o tom, že pravidla *corporate governance* se týkají kapitálových společností, problematika péče řádného hospodáře a dodržování právních či etických pravidel nebo deliktů odpovědnost v rámci oblasti compliance dopadá i na společnosti osobní.

Cílem publikace je nastínit základní úpravu korporačního práva dopadající na obchodní společnosti a doplnit tuto úpravu o problematiku dobré správy korporací a compliance. V první části je podán přehled o základních institutech korporačního práva, následují osobní společnosti a kapitálové společnosti. Autoři považovali za žádoucí nejprve vymezit základní legislativní úpravu obchodních společností a následně pojednat o problematice *corporate governance* a problematice compliance. S ohledem na rozsah publikace není podán zevrubný výklad o všech oblastech korporačního práva, ale o těch, které považují za stěžejní i s dopadem na problematiku *corporate governance*.

Publikace vychází z novel účinných k 1. 1. 2021 a předpisů zasahujících do této oblasti. Oproti klasickým publikacím na toto téma staví na praktických zkušenostech autorů v daných oblastech.

Publikace je určena široké odborné veřejnosti zabývající se problematikou obchodních společností a dobré správy společností. Důraz klade také na problematiku compliance a jednotlivé oblasti vzájemně propojuje.

Praha, leden 2021

Seznam zkratk

AICPA	<i>American Institute of Certified Public Accountants</i>
AML	<i>Anti-Money Laundering</i> (prevence praní špinavých peněz)
BJR	Pravidlo podnikatelského úsudku (<i>business judgement rule</i>)
BOZP	Bezpečnost a ochrana zdraví při práci
Britský zákon o obchodních společnostech z roku 1985	<i>Companies Act 1985</i>
Britský zákon o obchodních společnostech z roku 2006	<i>Companies Act 2006</i>
CDDA	<i>Company Directors Disqualification Act 1986</i> (britský zákon o diskvalifikaci ředitelů z roku 1986)
CEO	<i>Chief Executive Officer</i> (generální ředitel)
CFO	<i>Chief Financial Officer</i> (finanční ředitel)
CFT	<i>Counter Financing of Terrorism</i> (boj proti financování terorismu)
CLR	<i>Company Law Review</i> (řídící skupina pro projednávání britského zákona o obchodních společnostech z roku 2006)
CM	<i>Consequence Management</i> (řízení následků porušení aplikovatelných pravidel a předpisů)
EK	Evropská komise
ERM	<i>Enterprise Risk Management</i> (řízení podnikatelských rizik)
EU (Unie)	Evropská unie
FCPA	<i>Foreign Corrupt Practices Act</i> (americký protikorupční zákon)
FRC	<i>Financial Reporting Council</i> (britský regulátor corporate governance)
FSGO	<i>The Federal Sentencing Guidelines for Organizations</i>
Hospodářský zákoník	Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
HR	<i>Human Resources</i> (lidské zdroje)
IT	<i>Information Technology</i>
Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky
ObčZ (občanský zákoník)	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ (obchodní zákoník)	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OECD	<i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i> (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)

Obchodní společnosti pohledem Corporate Governance

OZ	Zákon č. 40/1964, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Rejstříkový zákon	Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění pozdějších předpisů
ŘKS	Řídicí a kontrolní systém
Sb.	Sbírka zákonů České republiky
SEC	<i>Securities and Exchange Commission</i> (americká dohledová instituce)
SOX	<i>Americký Sarbanes-Oxley Act</i>
Sp. zn.	Spisová značka
Trestní řád (TŘ)	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
Trestní zákoník (TZ)	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
UK	<i>United Kingdom</i>
ÚOHS	Úřad pro ochranu hospodářské soutěže
USA	<i>United States of America</i>
USD	Americký dolar
USSC	<i>United States Sentencing Commission</i>
Ústava ČR	Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o auditorech	Zákon č. 93/2009 Sb., o auditorech a o změně některých zákonů (zákon o auditorech), ve znění pozdějších předpisů
Zákon o ochraně hospodářské soutěže	Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o ochraně osobních údajů	Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákoník práce	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
ZOK (Zákon obchodních korporací)	Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
ZTOPO (zákon o trestní odpovědnosti právnických osob)	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
Zvláštní korporace	Obchodní korporace se zvláštním právním režimem

1. Pojem a povaha obchodních společností

Obchodní společnosti patří spolu s družstvy mezi obchodní korporace ve smyslu § 1 ZOK. V rámci členění tvoří obchodní korporace se spolky korporace, což jsou společenství osob. Korporace jsou jedním z druhů právnických osob. I na právnickou osobu tvořenou jediným členem se hledí jako na korporaci. Právě i toto členění musíme zdůraznit, jelikož pak souvisí s aplikací jednotlivých ustanovení jak na obchodní společnosti, tak na principy dobré správy a compliance.

Právnická osoba je v současném zákonu o obchodních korporacích založena na fikční teorii.¹ Právnická osoba je totiž organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Jedná se tak o právem vytvořený subjekt, který má právní osobnost od svého vzniku do svého zániku. Jednou ze základních povinností právnických osob je povinnost vést spolehlivé záznamy o svých majetkových poměrech, i když nejsou povinny vést účetnictví. Podle povahy právnické osoby pak bude odpovídat příslušná evidence majetkových poměrů či na tuto evidenci budou dopadat zvláštní předpisy, jako je zákon o dani z příjmu fyzických a právnických osob nebo zákon o účetnictví.

V rámci právní úpravy právnických osob je nutno zmínit základní princip oddělení majetku členů právnické osoby a majetku ve vlastnictví členů právnické osoby, kterou u obchodních společností vyjadřuje § 1 odst. 2 ZOK.² Společníci jednotlivých obchodních společností tedy nejsou podílovými spoluvlastníky (spolumajiteli) majetku obchodní společnosti, ale jejich vztah k obchodní společnosti a k jejímu majetku je vymezen souborem práv a povinností plynoucích z účasti ve společnosti.

Okamžik vzniku právnické osoby je spojen se zápisem do příslušného rejstříku podle § 120 ObčZ, což je v případě obchodních společností obchodní rejstřík. Se zápisem právnické osoby do obchodního rejstříku se pojí principy, na kterých jsou zápisy založeny. Jedná se o princip formální publicity, tedy že soud uveřejní údaje o zapsané osobě a listiny uložené ve sbírce listin způsobem umožňujícím dálkový přístup a umožní získat úředně ověřený elektronický opis. Dále platí princip materiální publicity, na základě kterého nemůže proti

¹ Černá, S., Štenglová, I., Pelikánová, I. a kol. Právo obchodních korporací. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 39.

² Srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 4185/2014, ze dne 8. 4. 2015 nebo usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 54/2015, ze dne 18. 2. 2015.

osobě, která jedná v důvěře o údajích zapsaných do obchodního rejstříku, namítnout ten, jehož se zápis týká, že zápis neodpovídá skutečnosti. Údaje a obsah listin, jejichž zveřejnění zákon ukládá, může zapsaná osoba namítat vůči třetím osobám až od okamžiku jejich zveřejnění, ledaže by prokázala, že třetí osobě byly známy dříve. Těchto údajů a obsahu listin se však zapsaná osoba nemůže dovolávat u jednání uskutečněných do šestnáctého dne po zveřejnění, jestliže třetí osoba prokáže, že o nich nemohla vědět.

Vznik právnické osoby probíhá ve dvou fázích, a to nejprve ustavení a následně vznik. Právnickou osobu lze ustavit zakladatelským právním jednáním, zákonem, rozhodnutím orgánu veřejné moci, popřípadě jiným způsobem, který stanoví jiný právní předpis. Zakladatelské právní jednání určí alespoň název, sídlo právnické osoby, předmět činnosti, jaký má právnická osoba statutární orgán a jak se vytváří, nestanoví-li to zákon přímo. Určí též, kdo jsou první členové statutárního orgánu. Pro zakladatelské právní jednání se vyžaduje písemná forma. Právnická osoba vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku. V případě, že je právnická osoba zřízena zákonem, vzniká dnem nabytí jeho účinnosti, nestanoví-li zákon den pozdější.

Při ustavení, resp. založení obchodních společností je nutno vymezit základní znaky právnické osoby. Znakem právnických osob je název, který musí odlišit právnickou osobu od jiné osoby a obsahovat označení její právní formy a nesmí být klamavý. U obchodních společností se název zapsaný do obchodního rejstříku označuje pojmem obchodní firma. Název může obsahovat jméno člověka, k němuž má právnická osoba zvláštní vztah. Je-li člověk živ, lze užit jeho jméno v názvu právnické osoby jen s jeho souhlasem. Dále je nutno vymezit sídlo, a to adresou nebo alespoň označením obce, ve které bude umístěno v zakladatelském jednání. Nenaruší-li to klid a pořádek v domě, může být sídlo i v bytě. Každý se může dovolat skutečného sídla právnické osoby. Sídlo je možné i přemístit za splnění zákonných podmínek do zahraničí nebo ze zahraničí na území České republiky.

Fakultativně může být určen účel právnickou osobu, kterou lze ustavit ve veřejném nebo v soukromém zájmu. Tato její povaha se posuzuje podle hlavní činnosti právnické osoby.

Právnická osoba může jednat i před svým vznikem. Osoba, která takto jedná za právnickou osobu, je z jednání zavázána sama a právnická osoba může do tří měsíců od svého vzniku takováto jednání převzít. V takovém případě platí, že je z těchto jednání oprávněna a zavázána od počátku právnická osoba. Následně právnická osoba musí dát najevo, že tak učinila. Tato jednání je nutno posuzovat i prizmatem dobré správy, jednak osoba jednající za společnost před vznikem musí dodržet příslušná pravidla a taktéž i osoby schvalující, zda má obchodní společnost tato jednání převzít.

Po vzniku právnické osoby se nelze domáhat určení, že nevznikla, a nelze z toho důvodu zrušit zápis právnické osoby do veřejného rejstříku. Pokud došlo při založení právnické

osoby k chybě, může být prohlášena za neplatnou. Právní osobou, tedy i obchodní společnost lze podle § 129 ObčZ prohlásit za neplatnou tehdy, když:

- zakladatelské právní jednání chybí
- zakladatelské právní jednání nemá náležitosti nezbytné pro právní existenci právnické osoby, kterými jsou pro obchodní společnost uvedeny:
 - obchodní firmy,
 - výše vkladů,
 - celkové výše upsaného základního kapitálu a
 - předmětu podnikání nebo činnosti,
- právnická osoba je založena za nezákonným účelem, přičemž nesmí být založena za účelem
 - popření nebo omezení osobních, politických nebo jiných práv osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení,
 - rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti,
 - podpora násilí nebo
 - řízení orgánu veřejné moci nebo výkonu veřejné správy bez zákonného zmocnění.
- právnickou osobu založilo méně osob, než je k tomu podle zákona třeba.

Zákon o obchodních korporacích doplňuje ustanovení o neplatnosti obchodní korporace o další důvody a prohlásí obchodní společnost za neplatnou v případě:

- nebyla-li společenská forma pořízena v předepsané formě, u osobních společností s úředně ověřenými podpisy a u kapitálových společností ve formě notářského zápisu,
- nebyla-li dodržena ustanovení o výši nejnižšího splacení základního kapitálu, nebo
- zjistí-li nezpůsobilost k právním jednáním všech zakládajících společníků.

Právní osobnost zaniká se zánikem právnické osoby. Zániku právnické osoby musí předcházet její zrušení.

Právnická osoba se zrušuje právním jednáním, uplynutím doby, rozhodnutím orgánu veřejné moci nebo dosažením účelu, pro který byla ustavena, a z dalších důvodů stanovených zákonem. O dobrovolném zrušení rozhoduje příslušný orgán, u obchodních společností to je nejvyšší orgán.

Zrušení právnické osoby může proběhnout s likvidací, nebo na základě přeměny. Účelem likvidace je vypořádat majetek zrušené právnické osoby (likvidační podstatu), vyrovnat dluhy věřitelům a naložit s čistým majetkovým zůstatkem, jenž vyplyne z likvidace (s likvi-

dačním zůstatkem), podle zákona. Přeměnou se na základě zákona o přeměnách obchodních společností a družstev rozumí fúze společnosti nebo družstva, rozdělení společnosti, převod jmění na společníka, změna právní formy a přeshraniční přemístění sídla.

Soud na návrh toho, kdo na tom osvědčí právní zájem, nebo i bez návrhu, zruší právnickou osobu a nařídí její likvidaci, jestliže:

- vyvíjí nezákonnou činnost v takové míře, že to závažným způsobem narušuje veřejný pořádek,
- již nadále nesplňuje předpoklady vyžadované pro vznik právnické osoby zákonem,
- nemá déle než dva roky statutární orgán schopný usnášet se, nebo
- tak stanoví zákon.

Prohlášení likvidace na základě rozhodnutí soudu je sankcí za porušování zákonných povinností a v tomto případě nelze likvidaci na návrh společníků zrušit. Možným řešením je, že likvidovaná společnost projde procesem přeměny. Pravděpodobné bude, že společnost zrušená na základě rozhodnutí nebude dodržovat ani etická pravidla corporate governance či compliance, jinak by nemohla vyvíjet protiprávní činnost.

Zákon o obchodních korporacích rozšiřuje u obchodních společností okruh osob, které mohou podat návrh na zrušení společnosti, a okruh důvodů, pro které může soud nařídít likvidaci. Návrh může podat i státního zastupitelství, pokud na tom shledá závažný veřejný zájem. Soud nařídí likvidaci obchodní společnosti také v případě, že:

- pozbyla všechna podnikatelská oprávnění; to neplatí, byla-li založena i za účelem správy vlastního majetku nebo za jiným účelem než podnikání,
- není schopna po dobu delší než 1 rok vykonávat svou činnost a plnit tak svůj účel,
- nemůže vykonávat svou činnost pro nepřekonatelné rozpory mezi společníky, nebo
- provozuje činnost, kterou podle jiného právního předpisu mohou vykonávat jen fyzické osoby, bez pomoci těchto osob.

Umožňuje-li zákon soudu zrušit právnickou osobu z důvodu, který lze odstranit, soud jí před vydáním rozhodnutí stanoví přiměřenou lhůtu k odstranění nedostatků. Konečnou zprávu o průběhu likvidace, návrh na použití likvidačního zůstatku a účetní závěrku předloží likvidátor také nejvyššímu orgánu obchodní společnosti.

Právnická osoba zapsaná do veřejného rejstříku zaniká dnem výmazu z veřejného rejstříku. Právnická osoba, která nepodléhá zápisu do veřejného rejstříku, zaniká skončením likvidace. Při likvidaci je hlavní postavou likvidátor, který nabývá působnosti statutárního orgánu okamžikem svého povolání. Za řádný výkon funkce likvidátor odpovídá stejně jako člen statutárního orgánu.

Jak bylo řečeno výše, obchodní společnosti patří do skupiny právnických osob, které jsou založeny na společenství osob, tedy korporací. V rámci důvodové zprávy je korporace chápána jako otevřená struktura vystavěná na bázi obligace, tedy jako struktura proměnná, a cílem regulace je zajistit její fungování a dále ochranu slabších nebo méně informovaných stran (minority, věřitelé). Tyto principy se promítají jednak v povinnosti loajality ke korporaci, kdy se její člen vůči korporaci zavazuje chovat čestně a zachovávat její vnitřní řád. Na druhou stranu korporace nesmí svého člena bezdůvodně zvýhodňovat ani znevýhodňovat a musí šetřit jeho členská práva i oprávněné zájmy. V případě zneužití hlasovacího práva k újmě celku může soud na návrh toho, kdo prokáže právní zájem, rozhodnout, že k hlasu tohoto člena nebude pro určitý případ přihlížet. Návrh je nutno podat v prekluzivní lhůtě tří měsíců ode dne, kdy k zneužití hlasu došlo.

Shodné postavení společníků zohledňuje taktéž princip reflexní náhrady škody, kdy domáhá-li se člen korporace náhrady škody, lze povinnost nahradit škodu škůdci uložit jen vůči korporaci, zejména pokud je dostatečně zřejmé, že se takovým opatřením vyrovná i škoda na znehodnocené účasti.

Korporace se dělí na spolky upravené v ustanovení § 214 a násl. ObčZ, zakládané primárně za nepodnikatelským účelem, a obchodní korporace upravené v zákoně o obchodních korporacích, zakládané za účelem podnikatelským. Korporace jakožto samostatné entity je nutno odlišovat i od societ, tedy společností, které nemají samostatnou právní subjektivitu. V českém právním řádu societu představuje společnost upravená v ustanoveních § 2716 a následujících ObčZ, kdy se sdružuje několik osob za společným účelem činnosti nebo věci, a dále tichá společnost upravená v ustanoveních § 2747 a násl. ObčZ, ve které se tichý společník zavazuje ke vkladu, kterým se bude podílet po celou dobu trvání tiché společnosti na výsledcích podnikání podnikatele, a podnikatel se zavazuje platit tichému společníkovi podíl na zisku.

Obchodní korporace jsou obchodní společnosti a družstva. Obchodní společnosti jsou uzavřená společenství osob na rozdíl od družstev, která se považují za otevřená společenství osob. Základním kritériem je možnost přijmout nového společníka bez změny stanov při splnění stanovených podmínek.

Zákon o obchodních korporacích reguluje čtyři typy obchodních společností, které dělí na dvě kategorie, a to osobní a kapitálové. Osobními společnostmi jsou veřejná obchodní společnost a komanditní společnost. Kapitálovými společnostmi jsou společnost s ručením omezeným a akciová společnost. Nadnárodními obchodními společnostmi jsou evropská společnost a evropské hospodářské zájmové sdružení.

V rámci korporace je nutno vymezit i předmět činnosti. Činnosti, které podle jiného právního předpisu mohou vykonávat pouze fyzické osoby, mohou být předmětem podnikání nebo činnosti obchodní korporace, pokud tato činnost bude vykonávána pomocí osob, které jsou k tomu oprávněny podle jiného právního předpisu. Odpovědnost těchto

osob podle jiných právních předpisů není dotčena. S podnikatelskou činností souvisí provozování obchodního závodu, který se ve smyslu občanského zákoníku považuje za věc hromadnou. Obchodní závod je organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Jméno tvoří souhrn majetku a dluhů. Platí domněnka, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu. Závod může být členěn na pobočky, přičemž pobočka je taková část závodu, která vykazuje hospodářskou a funkční samostatnost a o které podnikatel rozhodl, že bude pobočkou.

2. Právní úprava obchodních společností

Právo je soubor pravidel chování, která jsou závazná a vynutitelná, vytvořený státem v určité době a ve zvláštní formě. Okruh pramenů práva obchodních společností není taxativně vymezen právními předpisy. Základními prameny budou předpisy soukromého práva, a to zákon o obchodních korporacích a občanský zákoník. Ve vztahu k těmto předpisům se vychází z obecného principu *lex specialis derogat generali*, tedy že speciální úprava ruší právní úpravu obecnou. Z tohoto pohledu je občanský zákoník subsidiárním předpisem pro situace, které nelze řešit podle zákona o obchodních korporacích. Zákon o obchodních korporacích je tedy *lex specialis*, který upravuje vztahy, související výhradně s obchodními korporacemi. Tímto zákonem také dochází k odklonu od tradiční bipartice obchodů, a to v návaznosti na občanský zákoník a jeho jednotnou úpravu obligací.³

Speciální ustanovení § 3 ZOK využívá pro úpravu obchodních společností princip delegace, kdy ustanovení občanského zákoníku o spolcích se použijí na obchodní korporace, jen stanoví-li tak tento zákon. Zákon o obchodních korporacích odkazuje na úpravu spolků v případě neplatnosti rozhodnutí orgánů obchodní společnosti či práva o přiznání přiměřeného zadostiučinění v případě rozhodnutí o neplatnosti rozhodnutí orgánu obchodní společnosti.

V rámci občanského zákoníku tak je nutno vždy pamatovat nejen na úpravu právnických osob, ale i obecných principů soukromého práva. Základním principem soukromého práva je princip smluvní volnosti a nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona. Nelze sjednat ujednání, která porušují dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti. Právě ustanovení chránící společníky či věřitele budou v právní úpravě zákona o obchodních korporacích kogentní a nepůjde je změnit, jelikož se jedná o práva týkající se postavení osob. Dále se bude jednat o takzvané statusové otázky týkající se vzniku a zániku obchodní korporace, vymezení jednotlivých orgánů včetně pravomocí.⁴ Dále je nutno vykládat zákonná ustanovení tak, jak vyplývá z vlastního smyslu slov v jejich vzájemné souvislosti a z jasného úmyslu zákonodárce, a je zapovězeno dovolávat se slov právního

³ Havel, B. a kol. *Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 20.

⁴ Štenglová, I., Havel, B., Cíleček, F., Kuhn, P., Šuk, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-480-3, s. 4.

předpisu proti jeho smyslu. Na úpravu budou dopadat i principy poctivého obchodního styku, kdy každý má povinnost jednat v právním styku poctivě, a zákazu zneužití práv, kdy nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu. V rámci soukromého práva se presumuje domněnka poctivého jednání a jednání v dobré víře.

Při aplikaci zákonných ustanovení tvoří nejobecnější úpravu právě principy soukromého práva vymezené v občanském zákoníku, následuje obecná úprava právnických osob (118 až 209 ObčZ), obecná úprava korporací (210 až 213 ObčZ), obecná úprava zákona o obchodních korporacích (1–94 ZOK) a zvláštní úprava jednotlivých obchodních společností (95–551 ZOK). Samotná úprava zákona o obchodních korporacích věnuje značnou pozornost regulaci pravidel dobré správy obchodních společností.

V rámci vnitrostátního práva dopadají na úpravu i zvláštní předpisy, přičemž lze zmínit zákon o auditorech, v rámci vytváření výboru pro audit, zákon o veřejných rejstřících, upravující zápis obchodních společností, živnostenský zákon, upravující podmínky podnikání obchodních společností, zákon o účetnictví, zákon o přeměnách obchodních společností a družstev, zákon o nabídkách převzetí a další.

Na obchodní společnosti se neaplikuje jen vnitrostátní úprava, ale nelze zapomínat na úpravu evropskou, která upravuje nařízeními nadnárodní formy společností a směrnicemi sjednocuje národní úpravu práva obchodních společností. Některé aspekty evropského práva obchodních společností jsou kodifikovány ve směrnici (EU) 2017/1132⁵, jejímž cílem je vytvořit účinný rámec správy a řízení společností a pozitivní podnikatelské prostředí na vnitřním trhu v celé EU. Harmonizace vnitrostátní právní úpravy obchodních společností vedla k vytvoření některých minimálních norem a týká se oblastí, jako je ochrana zájmů a práv akcionářů, pravidla nabídek převzetí pro akciové společnosti, zpřístupnění informací o pobočkách, fúze a rozdělování společností, minimální pravidla pro společnosti s ručením omezeným s jediným společníkem, účetní výkaznictví a účetnictví, snadnější a rychlejší přístup veřejnosti k informacím o společnostech a povinnosti společností zveřejňovat určité údaje. Právní úpravu výkonu přeshraničních akcionářských práv normuje směrnice (EU) 2017/828⁶, která podporuje angažovanost akcionářů a zavádí požadavky týkající se identifikace akcionářů, předávání informací, usnadnění výkonu práv akcionářů, transparentnosti institucionálních investorů, správců aktiv a zmocněných poradců, odměňování členů orgánů společností a transakcí se spřízněnými stranami.

⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1132 ze dne 14. června 2017, o některých aspektech práva obchodních společností.

⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/828 ze dne 17. května 2017, kterou se mění směrnice 2007/36/ES, pokud jde o podporu dlouhodobého zapojení akcionářů.

Finanční otázky a výkaznictví sjednocují směrnice 2006/43/ES⁷ a 2013/34/EU.⁸

V rámci zásad dobré správy je nutno zdůraznit zásadu rovnosti, jakožto základní zásadu soukromého práva. Dále je nutno v rámci pravidel dobré správy vypíchnout princip ochrany společníků, a to nejen mezi vlastníky a výkonným managementem, ale i na konflikty mezi společníky, zejména mezi většinovými a menšinovými.⁹

Na závěr je nutno zmínit i ochranu společníka v soudním řízení. S ohledem na ochranu společníků a jejich informační deficit, přenáší zákon o obchodních korporacích ve sporech mezi společníkem a korporací nebo ve sporech, kdy společník zastupuje korporaci, důkazní břemeno na povinnou osobu. V případě výjimečných okolností může soud zvážit, že důkazní břemeno nepřenese, pokud by to na povinné osobě nešlo spravedlivě požadovat, např. v situaci, kdy není dán informační deficit.¹⁰

⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/43/ES ze dne 17. května 2006, o povinném auditu ročních a konsolidovaných účetních závěrek, o změně směrnic Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS a o zrušení směrnice Rady 84/253/EHS.

⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/34/EU ze dne 26. června 2013, o ročních účetních závěrkách, konsolidovaných účetních závěrkách a souvisejících zprávách některých forem podniků, o změně směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/43/ES a o zrušení směrnic Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS.

⁹ Srov. KRAAKMAN, R.H. et al. The anatomy of corporate law: a comparative and functional approach. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 36.

¹⁰ Štenglová, I., Havel, B., Číleček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-480-3, s. 13.

3. Obecná úprava obchodních společností

Zákon o obchodních korporacích rozlišuje mezi osobními společnostmi a kapitálovými společnostmi. Každá skupina má určité společné charakteristiky, přičemž každá ze čtyř typů obchodních společností i v rámci dané skupiny má určité odlišnosti. Výčet obchodních společností je taxativní a nelze rozšiřovat. Zákon o obchodních korporacích tak reaguje na skutečnost, že všechny čtyři regulované obchodní společnosti vykazují určité odlišnosti a ani u společností v kategorii osobních či kapitálových nejsou jednotlivá pravidla určená pro společnosti shodná. V rámci principu ochrany společníků a věřitelů přináší zákon přísnější pravidla pro kapitálové společnosti.

Osobní společnosti mohou být založeny jen za podnikatelským účelem nebo za účelem správy vlastního majetku. Charakteristickým znakem osobních společností je solidární ručení společníků celým svým majetkem a jejich osobní účast na podnikání osobní obchodní společnosti bez povinnosti vnést vklad. Výjimkou z tohoto pravidla je postavení komanditistů, jejichž postavení se blíží spíše společníkům kapitálových společností, kteří ručí pouze omezeně do výše svého nesplaceného vkladu. Zařazení k. s. jako ryze osobní společnosti však není některými autory zcela bez výhrad přijímáno a považují ji spíše za společnost smíšenou, neboť vykazuje jak znaky společností osobních, tak i znaky společností kapitálových.¹¹ V osobních společnostech mohou mít společníci pouze jeden podíl, ale toto neplatí pro podíl komanditisty. V osobních společnostech nemůže být podíl vtělen do cenného papíru.

Kapitálové společnosti mohou být založeny jak za podnikatelským, tak nepodnikatelským účelem. Společník se na kapitálových společnostech podílí svým majetkem v podobě vkladu a své podnikatelské riziko do výše svého vkladu. Kapitálová společnost může být i jednočlennou společností, tedy vznikne tak, že ji založí jediný zakladatel nebo se všechny podíly soustředí v rukou jediného společníka. Společníci mohou nabývat v kapitálových společnostech více podílů a podíl společníka v kapitálové společnosti může být představován cenným papírem.

Ručení společníků za dluhy společnosti je z pohledu výběru právní formy obchodní společnosti právě tou otázkou, která má při samotném zvažování zpravidla klíčový význam.

¹¹ Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F. a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2–3.

Tato skutečnost je v obecné rovině dána velkou mírou rizika v případě osobních společností, naopak u kapitálových společností je uplatňován institut omezeného ručení, který s sebou nese spíše ochranu společníků před věřiteli společnosti.¹²

3.1 Vklad do obchodní společnosti

3.1.1 Pojem vkladu

Vklad vyjadřuje v penězích hodnotu předmětu vkladu do základního kapitálu obchodní korporace. U akciové společnosti se vklad označuje jako jmenovitá nebo účetní hodnota akcie.

Předmětem vkladu je věc, kterou se společník nebo budoucí společník, kterého zákon označuje jako vkladatele, zavazuje vložit do obchodní korporace za účelem nabytí nebo zvýšení účasti v ní, čímž splní svou vkladovou povinnost. Vklady se dělí na peněžité, které se plní splacením v penězích, a nepeněžité, jimiž je vnášena penězi ocenitelná věc. Nepeněžité vklady musí být oceněny a nesmí jimi být práce a služby, přičemž toto omezení neplatí pro osobní společnosti. Dále nesmí být předmětem vkladu pohledávka společníka za kapitálovou společností do této společnosti s výjimkou zvyšování základního kapitálu a udělení souhlasu valné hromady. V rámci akciové společnosti je definován pojem emisního kurzu, kterým se rozumí vklad a případné emisní ážio a v rámci společnosti s ručením omezeným je upraveno vkladové ážio, což je rozdíl mezi cenou nepeněžitého vkladu určeného posudkem znalce a výší vkladu společníka. U společníka s peněžitým vkladem je vkladovým ážiem rozdíl mezi emisním kursem a vkladem, kdežto u společníka s nepeněžitým vkladem je jím rozdíl mezi cenou nepeněžitého vkladu určenou posudkem znalce a výší jeho vkladu.¹³ V rámci emisního kurzu nelze sjednat ani vyplácet úroky. Po dobu trvání obchodní korporace ani po jejím zrušení nemá společník právo na vrácení předmětu vkladu.

Vkladatel je povinen splnit vkladovou povinnost ve lhůtě a způsobem určeným tímto zákonem a společenskou smlouvou.

¹² Pokorná, J., Holejšovský, J., Lasák, J., Pekárek, M. a kol. Obchodní společnosti a družstva. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 4.

¹³ Chalupa, I., Reiterman, D., Grinc, J. Obchodní korporace. Veřejná obchodní společnost. Kman-ditní společnost. Společnost s ručením omezeným. Základy soukromého práva VII. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2017, str. 129.

3.1.2 Správce vkladů

Před vznikem obchodní korporace přijímá a spravuje splacené nebo vnesené předměty vkladů nebo jejich části společenskou smlouvou pověřený správce vkladů a správcem vkladů může být i zakladatel nebo některý ze zakladatelů. Správce vkladů vykonává svou činnost na základě písemného příkazu. Je povinen správcovskou činnost vykonávat s péčí řádného hospodáře.

Peněžité vklady jsou spláceny na zvláštní účet u banky nebo spořitelního a úvěrního družstva, který zřídí správce vkladu. Banka s těmito prostředky neumožní nakládat dříve, než kapitálová společnost vznikne. Peněžitý vklad do společnosti s ručením omezeným lze splatit i jiným způsobem, nepřesáhne-li výše všech peněžitých vkladů v souhrnu 20 000 Kč.

Nepeněžitý vklad se do kapitálové společnosti vnese před jejím vznikem a způsoby vnesení se liší podle věci, která je vnášena. Je-li nepeněžitým vkladem nemovitá věc, je předmět vkladu vnesen tak, že vkladatel předá správci vkladů nemovitou věc a písemné prohlášení s úředně ověřeným podpisem o vnesení nemovité věci. Je-li nepeněžitým vkladem movitá věc, je předmět vkladu vnesen předáním věci správci vkladů, ledaže společenská smlouva určí jinak. Není-li z povahy věci možné faktické předání movité věci, je předána odevzdáním datových nebo jiných nosičů, které zachycují předávanou věc, a dokumentace, která zachycuje povahu, obsah a jiné skutečnosti důležité pro možnost využití nepeněžitého vkladu. Je-li nepeněžitým vkladem závod nebo jeho část, je předmět vkladu vnesen účinností smlouvy o vkladu. Na smlouvu o vkladu závodu nebo jeho části se použijí přiměřeně ustanovení občanského zákoníku o koupi. Je-li nepeněžitým vkladem pohledávka, je předmět vkladu vnesen účinností smlouvy o vkladu pohledávky. Na smlouvu o vkladu pohledávky se použijí přiměřeně ustanovení občanského zákoníku o postoupení pohledávky. Vkladatel ručí za její dobytost do výše jejího ocenění. V ostatních případech je nepeněžitý vklad vnesen účinností smlouvy o vkladu mezi vkladatelem a správcem vkladů.

Správce vkladů vydá tomu, kdo je oprávněn podat návrh na zápis do obchodního rejstříku, písemné prohlášení o splnění vkladové povinnosti nebo její části jednotlivými vkladateli. Prohlášení se přikládá k návrhu na zápis do obchodního rejstříku. V případě, že správce vkladu uvede v prohlášení vyšší částku, než ve které byla vkladová povinnost splněna, ručí věřitelům obchodní korporace za její dluhy až do výše tohoto rozdílu. Ručení správce vkladů zaniká, nebyla-li pohledávka vůči obchodní korporaci uplatněna u soudu do 5 let od vzniku obchodní korporace. Odpovědnost správce nelze omezit.

Obchodní společnosti nabývají vlastnické právo k předmětu vkladu okamžikem svého vzniku s výjimkou věcí, k nimž se vlastnické právo nabývá zápisem do příslušného seznamu, např. vlastnické právo k nemovitým věcem zapisovaným do katastru nemovitostí. Vlastnické právo k věcem, k nimž se vlastnické právo nabývá zápisem do příslušného

seznamu, nabývá obchodní korporace zápisem vlastnického práva do příslušného seznamu na základě prohlášení správce vkladu. Po vzniku obchodní korporace jí správce vkladů předá předměty vkladů i s plody a užitky.

Nepřejde-li na obchodní korporaci vlastnické právo k nepeněžitému vkladu, který je vnesen, uhradí vkladatel jeho cenu v penězích podle ocenění uvedeného ve společenské smlouvě a obchodní korporace převzatý předmět vkladu vrátí. Pokud cena nepeněžitého vkladu nedosáhne v den, kdy k němu obchodní korporace nabyla vlastnické právo, výše ocenění uvedeného ve společenské smlouvě, vkladatel doplatí rozdíl v penězích.

Převede-li vkladatel podíl na jiného, ručí za splnění vkladové povinnosti nabyvatel podílu s výjimkou akcií obchodovaných na evropském regulovaném trhu.

Vklady vložené do obchodních společností tvoří ve svém souhrnu základní kapitál.

3.2 Podíl

V obecné části je dále vymezen podíl na obchodní společnosti, který představuje účast společníka v obchodní společnosti a práva a povinnosti z této účasti plynoucí. Obchodní společnost může nabýt vlastní podíl, pokud tak stanoví zákon. Podíl představuje míru práv a povinností společníka na společnosti.

Zákon o obchodních korporacích rozlišuje:

- podíl na zisku,
- podíl na likvidačním zůstatku,
- vypořádací podíl.

3.2.1 Podíl na zisku

Podíl na zisku se stanoví na základě řádné nebo mimořádné účetní závěrky schválené nejvyšším orgánem obchodní společnosti. Na základě řádné nebo mimořádné účetní závěrky schválené nejvyšším orgánem obchodní korporace lze rozdělit zisk a jiné vlastní zdroje do konce účetního období následujícího po účetním období, za něž byla účetní závěrka sestavena.

Zákon o obchodních korporacích umožňuje od 1. 1. 2021 rozdělit výsledek hospodaření posledního účetního období zvýšený o výsledek hospodaření minulých let, zvýšený o ostatní fondy, které lze užít dle rozhodnutí společnosti, snížený o příděl do rezervního fondu, snížený o příděl do jiných fondů zřízených dle zákona, snížený o částku neodepsaných nákladů na vývoj, pokud jsou v aktivech. Zisk se primárně rozděluje mezi společníky, přičemž ustanovení je dispozitivní a lze to upravit ve společenské smlouvě odchylně.

V rámci omezení přivození úpadku zákon o obchodních korporacích zapovídá vyplatit zisk v případech, kdy vlastní kapitál vyplývající z řádné nebo mimořádné účetní závěrky nebo vlastní kapitál po tomto rozdělení se sníží pod výši upsaného základního kapitálu zvýšeného o fondy, které nelze podle zákona nebo společenské smlouvy rozdělit, nebo by si obchodní společnost rozdělením zisku způsobila úpadek.

O vyplacení podílu na zisku a na jiných vlastních zdrojích rozhoduje statutární orgán. Je-li rozdělení v rozporu se zákonem, podíly na zisku nebo jiných vlastních zdrojích se nevyplatí. Má se za to, že ti členové statutárního orgánu, kteří s vyplacením v rozporu se zákonem souhlasili, nejednali s péčí řádného hospodáře. Pak mohou odpovídat věřitelům obchodní korporace a nejednali s principy dobré správy společnosti.

Splatnost rozděleného zisku je odchýlná v osobních a kapitálových společnostech. V osobních společnostech je podíl na zisku splatný do 6 měsíců od konce účetního období a v kapitálových společnostech do 3 měsíců ode dne, kdy bylo přijato rozhodnutí nejvyššího orgánu obchodní korporace o jeho rozdělení. Tato pravidla jsou opět dispozitivní. Vyplacený podíl na zisku se nevrací, ledaže osoba, které byl podíl na zisku vyplacen, věděla nebo měla vědět, že při vyplacení byly porušeny podmínky stanovené zákonem.

Zákon o obchodních korporacích připouští taktéž výplatu zálohy na podíl na zisku. Zálohu na podíl na zisku lze vyplácet jen na základě mezitímní účetní závěrky, ze které vyplýne, že obchodní korporace má dostatek zdrojů na rozdělení zisku. Součet záloh na podíl na zisku nemůže být vyšší, než kolik činí součet výsledku hospodaření běžného účetního období, výsledku hospodaření minulých let a ostatních fondů tvořených ze zisku, které může obchodní korporace použít podle svého uvážení, snížený o přídělý do rezervních a jiných fondů v souladu se zákonem a společenskou smlouvou. Záloha na podíl na zisku se vrací do 3 měsíců ode dne, kdy řádná nebo mimořádná účetní závěrka byla nebo měla být schválena, ledaže částka zisku k rozdělení vyplývající z řádné nebo mimořádné účetní závěrky dosahuje alespoň součtu záloh na podíl na zisku vyplacených v souladu se zákonem a nejvyšší orgán rozhodl o rozdělení této částky. V případě, že dojde k převodu obchodního podílu, vrací zálohu nabyvatel obchodního podílu, a měl by tak zohlednit tuto skutečnost v ceně podílu.

3.2.2 Vypořádací podíl

V případě, že společníkovi zaniká účast ve společnosti za jejího trvání bez právního nástupce, vzniká společníkovi právo na vypořádání, tedy právo na vypořádací podíl. Způsob určení výše vypořádacího podílu může určit společenská smlouva. V případě, že společenská smlouva nestanoví způsob určení výše vypořádacího podílu, stanoví se ke dni zániku účasti společníka v obchodní korporaci, a to z vlastního kapitálu zjištěného z mezitímní, řádné nebo mimořádné účetní závěrky sestavené ke dni zániku účasti společníka v obchodní korporaci. Pokud by se podstatně lišila reálná hodnota majetku společnosti od jeho oce-

nění v účetnictví, tak se určí z reálné hodnoty majetku snižené o výši dluhů vykázaných v účetní závěrce ke dni zániku účasti na společnosti. Vypořádací podíl se určí poměrem podílů společníků u jednotlivých forem obchodních korporací. Vypořádací podíl se vyplácí v penězích bez zbytečného odkladu poté, co je nebo mohla být zjištěna jeho výše, přičemž ustanovení je opět dispozitivní a společenská smlouva může určit lhůtu jinou.

3.2.3 Podíl na likvidačním zůstatku

Při zrušení obchodní korporace s likvidací má každý společník právo na podíl na likvidačním zůstatku. Podíl na likvidačním zůstatku se vyplácí v penězích, ale společenská smlouva či dohoda společníků může určit i jiný způsob výplaty.

Likvidační zůstatek se rozdělí mezi společníky nejprve do výše, v jaké splnili svou vkladovou povinnost. Nestačí-li likvidační zůstatek na toto rozdělení, podílejí se společníci na likvidačním zůstatku v poměru k výši svých splacených či vnesených vkladů.

Zbytek likvidačního zůstatku se rozdělí mezi společníky rovným dílem a u kapitálových společností a družstva podle jejich podílů. Likvidátor vyplatí podíl na likvidačním zůstatku bez zbytečného odkladu po schválení návrhu na použití likvidačního zůstatku. Není-li návrh použití likvidačního zůstatku schválen, rozhodne o jeho rozdělení soud na návrh likvidátora nebo společníka.

Při zrušení obchodní korporace s likvidací ručí společníci za její dluhy po jejím zániku do výše svého podílu na likvidačním zůstatku, nejméně však v rozsahu, v němž ručili za jejího trvání. Mezi sebou se společníci vyrovnají stejným způsobem jako při ručení za trvání společnosti. Jestliže společníci za trvání společnosti za dluhy společnosti neručili, vypořádají se mezi sebou podle poměru svých podílů ke dni zániku společnosti.

3.2.4 Omezení výplaty zdrojů společnosti

V rámci omezení přivození úpadku zákon o obchodních korporacích zapovídá vyplatit zisk v případech, kdy vlastní kapitál vyplývající z řádné nebo mimořádné účetní závěrky nebo vlastní kapitál po tomto rozdělení se sníží pod výši upsaného základního kapitálu zvýšeného o fondy, které nelze podle zákona nebo společenské smlouvy rozdělit, nebo by si obchodní společnost rozdělením zisku způsobila úpadek.

Kromě omezení výplaty podílu na zisku omezuje zákon o obchodních společnostech bezúplatné plnění společníkovi nebo osobě jemu blízké s výjimkou:

- obvyklých příležitostných darů,
- věnování učiněného v přiměřené výši na veřejně prospěšný účel,
- plnění, kterým bylo vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti, nebo
- výhodou poskytovanou obchodní korporací podle zákona.

3.2.5 Nakládání s podílem

V obecné části zákon o obchodních korporacích upravuje přechod a rozdělení podílu na obchodní společnosti. U jednotlivých společností ustanovení rozvádí a reguluje taktéž otázku převodu obchodního podílu. Převod podílu je činěn na základě právního jednání a k přechodu dochází na základě právní skutečnosti. Převod obchodního podílu je zapovězen u společníka veřejné obchodní společnosti a u komplementáře v komanditní společnosti. Převod je zákonem umožněn u komanditisty a společníků kapitálových společností za zákonných či smluvních pravidel.

Podíl na společnosti přechází, není-li přechod omezen společenskou smlouvou:

- smrtí přechází na dědice,
- zánikem společníka přechází na právního nástupce.

U akciové společnosti a bytového družstva se omezení přechodu podílu zakazuje. U veřejné obchodní společnosti musí přechod podílu připouštět společenská smlouva. Od přechodu obchodního podílu, který se děje na základě právní události, tj. skutečnosti nezávislé na vůli, je nutno odlišovat převod obchodního podílu, který vyžaduje projev vůle společníka. Nedohodnou-li se dědicové v době řízení o dědictví na výkonu práv spojených s podílem, který je předmětem pozůstalosti, a není-li ustanoven správce této části pozůstalosti, ustanoví takového správce soud, který projednává pozůstalost, na návrh obchodní korporace nebo některého z dědiců. Správce pozůstalosti je oprávněn vykonávat všechna práva spojená s podílem.

Podíl může být rozdělen, přičemž nelze rozdělit podíl společníka ve veřejné obchodní společnosti a podíl komplementáře v komanditní společnosti. Podíl komanditisty a společníka společnosti s ručením omezeným lze rozdělit pouze s převodem podílu a se souhlasem nejvyššího orgánu obchodní společnosti.

4. Orgány obchodních společností

4.1 Dělení orgánů

Orgány obchodních společností se dělí podle působnosti na nejvyšší, statutární a kontrolní. Podle počtu členů se orgány dělí na individuální a kolektivní. Taktéž lze dělit orgány obchodních společností na obligatorní a fakultativní. Fakultativním orgánem je dozorčí rada u společnosti s ručením omezeným nebo výbor pro odměňování či výbor pro nominaci členů do výboru pro audit dle pravidel dobré správy společností. Ostatní orgány jsou obligatorní dle zákona o obchodních korporacích nebo zákona o auditorech.

Nejvyšším orgánem osobních společností jsou všichni společníci a u kapitálových společností se je nejvyšším orgánem valná hromada. Obchodní společnost je povinna uchovávat po celou dobu své existence zápisy z jednání nejvyššího orgánu i s přílohami. Do působnosti nejvyššího orgánu spadají otázky změn společenské smlouvy či stanov, volba či odvolávání ostatních orgánů, rozdělování ztráty a schvalování právních jednání ovlivňujících jmění obchodní společnosti.

Statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby. Statutárnímu orgánu náleží jednak oprávnění jednat za obchodní společnost, dále oprávnění řídit vnitřní chod společnosti, kdy je mu svěřeno obchodní vedení společnosti, tj., rozhodování o finančních, provozních záležitostech, rozhodování pracovněprávních otázek, přemísťování společnosti, nakládání s majetkem společnosti.¹⁴ Statutárním orgánem osobní společnosti je každý její společník. Statutárním orgánem společnosti s ručením omezeným je každý jednatel, ledaže společenská smlouva určí, že více jednatelů tvoří kolektivní orgán. Statutárním orgánem akciové společnosti je představenstvo nebo správní rada.

Kontrolním orgánem obchodní korporace se pro potřeby tohoto zákona rozumí dozorčí rada, kontrolní komise nebo jiný obdobný orgán. Posilováním kontrolních mechanismů a podporou dodržování etických pravidel dobré správy společností vyvažuje negativní aspekty odděleného řízení společnosti od vlastnictví vloženého majetku.

Člen statutárního orgánu může zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech. Náleží-li působnost statutárního orgánu více osobám, tvoří kolektivní statutární orgán. Neurčí-li zakladatelské právní jednání, jak jeho členové právnickou osobu zastupují, činí

¹⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Cdo 1993/2019, ze dne 11. 9. 2019.